

60-72 Aylık Çocukların Türkçe Dil Kullanımı Düzeyleri Ve Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi

Nurcan KOÇAK¹   Büşra ERGİN²   Hatice YALÇIN³

¹ Turgut Özal Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü

² Necmettin Erbakan Üniversitesi, A.K. Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi A.B.D.

³ Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü

Özet

Bu araştırmanın temel amacı 60-72 aylık çocukların Türkçe dil kullanımı düzeylerini belirlemek ve etki eden faktörleri belirlemektir. Bu doğrultuda çocukların Türkçe dil kullanımı düzeylerini belirlemek için “Descoedres Lügatçe Testinin Tamamlama İtemi” kullanılmıştır. Çalışma grubu 2010-2012 eğitim-öğretim yılında, Konya ili ilçelerinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı bağımsız anaokulları ve anasınıflarında öğrenim gören ve görmeyen 60-72 aylık 292 çocuktan oluşmaktadır. Tarama modelinde olan araştırmanın verileri SPSS 16.0 istatistik paket programı ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda 5-6 yaş çocuklarının dil gelişim düzeylerine yaş, cinsiyet, aile öğrenim durumu ve okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi değişkenlerinin anlamlı farklılaşma yarattığı; kardeş sayısı ve doğum sırası değişkenlerinin ise anlamlı farklılaşma yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dil gelişimi, okul öncesi eğitim

Turkish Usage Levels of The 60 – 72 Year Old Children And The Factors That Influence These Levels

Abstract

The basic aim of this study is to determine the Turkish usage levels of the children who are 60-72 years old and the factors that influence these levels. For this purpose in order to determine the levels of Turkish usage of the children the “Descoedres Glossary Test Supplementary Item” was used. The study group consisted of children who were 60-72 months old and who attended and who did not attend the independent pre-schools of Ministry of National Education in Konya and in its districts in 2010-2012 Academic Years. The data of the research in scanning model were analyzed with SPSS 16.0 statistical package program. In the light of the data obtained, it was determined that the variables like age, gender, family education status and the duration of attending a preschool made a meaningful difference in language development levels of 5-6-year-old children. It was also determined that the number of the brothers or sisters in the family and the order of the births of the brothers and sisters does not make a meaningful difference.

Key Words: Language Development, Pre-school education, descoedres.

1. Giriş

Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişiminin en süratli olduğu yıllar olarak kabul edilen erken çocukluk dönemi “Sihirli yıllar” olarak nitelendirilmektedir. Yine bu yılların çocuğun duygusal ve sosyal gelişimi ile kişiliğinin oluşumunda en önemli basamak olduğu savunulmaktadır (Pratt 1992:245). 0-8 yaş arası kapsayan bu dönem çocuğun kişilik oluşumu, temel bilgi, beceri ve alışkanlıklarının kazanılması ve geliştirilmesi için en önemli yıllardır. Çocukların bu dönemde edinecekleri yaşantılar tesadüflere bırakılmamalı ciddi bir biçimde ele alınmalıdır (Ergin 2012:6).

Toplumlar, bireylerin birbirleriyle anlaşabilmesi ve iletişim kurabilmesi için ortak bir dil oluşturmuşlardır. Dil, insanlığın en ayrıcalıklı özelliklerinden biridir. Bireyler, doğdukları andan itibaren çevreyle iletişim kurmak, çevresinde gelişen durumları, olayları ve olguları anlamak; yaşadıkları toplumu tanımak ve yaşadığı toplumda birey olarak yer alabilmek amacı ile dili bir araç olarak kullanmaktadırlar.

Dil insanın kendisini ve çevresini ifade edebilmesinde, düşünceler geliştirmesinde, görüp algılanan ve yaşanan olaylarla ilgili bilgileri, çeşitli kültür birikimlerini aktarmada,

diğer insanlarla iletişim kurabilmesinde, duygularını anlatabilmesinde ve anlayabilmesinde en güçlü iletişim aracıdır (Erdoğan, Şimşek Bekir ve Erdoğan Aras 2005:231-246). Birçok dilbilimci ve toplumbilimci kendi açılarından dili tanımlamaya çalışmışlardır. Bu tanımlardan bazıları; dil çocukların kendilerini ifade etme, sosyal ve kültürel değerlerini kazanma, sosyal iletişim ihtiyaçlarını gidermede işlevsel bir göreve sahiptir (Mussen, Conger ve Kagan 1990:291-298). Ünlü Yunan düşünürü Platon dili, kişinin düşüncelerini özne ve yüklemelerden faydalanarak ve sesin de yardımıyla anlaşılabilir hale getirilmesi şeklinde ifade etmektedir (Aktan 1996:10). Banguoğlu’na (1998:9) göre dil, insanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemidir. Dale’a (1976:18) göre ise dil, sayısız düşüncelerin açıklanması ve anlaşılması için yararlı ve sistematik bir yoldur.

Dil, çocuğun iletişimi kurmasının yanında hayatında birçok işlevi yerine getirmesini de sağlamaktadır. Bilişsel süreçlerde bellek ve sınıflandırma yeteneğinin gelişmesine, özellikle çocuğun karşılaştığı zor ve yeni bir problem karşısında davranışlarını değerlendirmesinde yardımcı olur. Kendi kültüründe ve özel değerlerinde çocuğun sosyalleşmesini sağlamak amacıyla kendini ifade etmesinde rol oynamaktadır (Bukatko ve Daehler 1992:240-278).

Dil anlam, üretim ve kullanımdaki özellikleri ile yalnızca insan toplumlarında bulunan bir yetenektir (Hall, Lamb ve Perlmutter 1986:22-25). Dilin iki temel bileşeni vardır;

i. Reseptif Dil (Alıcı Dil, Anlama Dili): Sözel uyarıların, duyu-sinir ağı ve işitsel algısal süreçler aracılığıyla alınması ve anlaşılması olarak tanımlanır (Miller ve diğ. 1980:284-311, Behrman ve Vaugan 1987:6-35, Smolak 1982:13-22).

ii. Ekspresif Dil (Anlatım Dili): Duyu-sinir ve motor-sinir işlevler (nefes alma, ses çıkarma, rezonans ve artikülasyon mekanizmaları) ile zihinsel kavramın bir ses imgesi aracılığıyla ifadesidir (Miller ve diğ. 1980:284-311, Behrman ve Vaugan 1987:6-35, Smolak 1982:13-22).

Dil, düşünme ile birlikte, bellek, muhakeme, problem çözme ve planlama gibi bilişsel süreçleri de içermektedir. Dil, düşüncenin alanını ve hızını artırır. Düşüncelerin hızlı bir şekilde ifade edilmesinde dil uygun bir araçtır. Özellikle çocukların çevresiyle etkileşimleri sırasında kullanılan sözel dil, çocuğun kendi dil yapısını geliştirmesine ve dil yapıları ile bu yapıların işlevleri arasında bağı keşfetmesine yardımcı olmaktadır (Yazıcı ve Temel 2012:145-158).

Çocuk dili edinirken; sesbirimi, biçimbirimi, cümle kuruluşları gibi o dilin yapısını, kurallarını, çevresinde gördüğü ve göremediği varlıkların birer adı olduğunu, hislerin konuşulan dille anlatıldığını yani dilin hem düşünme ve hisleri belirten bir iletişim aracı olduğunu hem de bir sistem olduğunu kavrayacaktır (İleri 2000; Boyle 2006; Shaw 2007; akt. Yazıcı ve Temel 2012:145-158). Çocuklar, dili öğrenmek için gerekli ilkeleri, bilgileri, sözcükleri ve kalıpları erken çocukluk döneminde kazanmaktadır. Dilin kazanımı kelimelerin, sayıların, sembollerin kazanılması, saklanması ve dil kurallarına uygun olarak kullanılmasının gelişimi şeklinde tanımlanmaktadır (Başaran 1994:81).

Dil gelişimi yönünden yaşamın ilk bir yılı prelinguistik dönem, erken çocukluk dönemi ise temel dil yeteneklerinin kazanıldığı dönemler olarak tanımlanmaktadır. Prelinguistik dönem bebeğin ilk kelimeleri çıkarmadan önce ses ve mimikleri ile iletişim kurduğu dönem olup bu dönemin ilk kelime çıkışı ile bağlantılı olduğu düşünülür (Bee 1992:295-336; Vithman ve diğ. 1985:397-445). Dört-beş yaşlarda ise dil kolay ve doğru kullanılan bir araç haline gelmektedir. Dört yaşından sonra bağ-zamir tümcecikleri (babamın aldığı bisikleti istiyorum), isim-yan tümcecikleri (onu kuruması için dışarı koyduk gibi) çocuğun rahatlıkla kullanabildiği bileşik tümce türleri olmaktadır (Özgediz 1979:55-56). Çocukların ilk kelimeleri arasında genel olarak isimler başta gelir. İlk kelimeler arasında fiiller, sıfatlar, edatlar da görülmektedir. Zamirler genellikle sonraki dönemde ortaya çıkar. Dil gelişim dönemleri belli yaş sınırları içinde her çocuğa göre değişmektedir. Bu nedenle çocukların dil gelişimleri zaman yönünden birbirinden farklılıklar göstermektedir. Her yaştaki insanda olduğu gibi küçük çocuklarda da anlaşılabilir kelime sayısı kullanılan kelime sayısından fazladır. Anlama ve anlatma sözel iletişimde birbirine bağlı özelliklerdir. Konuşulan dilin anlaşılması söylenen sözcüklerin semantik ve sentaks içeriklerinden anlam çıkarabilme becerisine karşılık gelir. Semantik düzey kelimeleri ve aralarındaki ilişkiyi anlama becerisini ifade eder (Karacan 2000:263-268).

Çocuk ana dilini kazanırken geçirdiği aşamalarda eğitimin destekleyici rolünden yararlanmaktadır. Çocuğun ilk dönemlerde konuşması için desteklenmesi, uygun ortamlar yaratılması, uyarıcılar sunulması ve etkinlikler düzenlenmesi

onun dil gelişimini destekler ve dil gelişim kapasitelerini en üst düzeyde kullanmalarını sağlar.

Bu nedenle dil gelişiminin temellerinin atıldığı okul öncesi dönemde çocukların yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, ebeveyn öğrenim durumu ve okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi değişkenlerinin çocuğun dil gelişimini etkilediği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı 60-72 aylık çocukların Türkçe dil kullanım düzeyleri ile dil gelişim düzeylerine etki eden (yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, ebeveyn öğrenim durumu ve okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi) faktörlerin etkisini incelemektir.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırmada geçmişte veya halen var olan durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan genel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma grubu 2010-2012 eğitim-öğretim yılında, Konya ili ilçelerinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokulları ve anasınıflarında öğrenim gören ve okul öncesi eğitim almayan 60-72 aylık, rastgele küme örnekleme yöntemi ile seçilmiş 292 çocuktan oluşmaktadır.

Tablo-1: Araştırmaya Katılan Çocukların ve Ailelerinin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

		N	%
YAŞ	5 Yaş	104	35,6
	6 Yaş	188	64,4
CİNSİYET	Kız	148	50,7
	Erkek	144	49,3
KARDEŞ SAYISI	Kardeş yok	56	19,2
	1 Kardeş	143	49,0
	2 Kardeş ve üzeri	93	31,9
DOĞUM SIRASI	1.Çocuk	112	38,4
	2.Çocuk	129	44,2
	3.Çocuk ve üzeri	51	17,4
AİLE EĞİTİM	İlkokul	37	12,7
	Ortaokul	43	14,7
	Lise	110	37,7
	Lisans	101	34,6
	Lisansüstü	1	0,3
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMUNA DEVAM ETME SÜRESİ	Hiç gitmemiş	57	19,5
	1 yıl	186	63,7
	2 yıl ve üzeri	49	16,8
TOPLAM		292	100

Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamına alınan çocukların ve ailesinin niteliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Çocukların dil

yeteneğini ve kelime hazinesinin zenginliğini ölçmek için ise Descoeudres tarafından geliştirilen Refia Uğurel Şemin tarafından Türkçe 'ye çevrilen "Descoeudres Lügatçe Testinin Tamamlama İtemi" kullanılmıştır.

Descoeudres'in Lügatçe Testi: Descoeudres'in Lügatçe Testinin asıl formu Fransızcadır. Descoeudres tarafından geliştirilen test Refia Uğurel-Şemin tarafından Türkçe 'ye çevrilmiştir. Test çocukların günlük kelime bilgisini ölçmektedir. 4-6 yaş arası çocuklara bireysel olarak uygulanabilen testte zaman sınırlaması yoktur. Descoeudres'in Lügatçe Testi dokuz alt testten oluşmakta ve toplam 106 maddeyi içermektedir (Öner 1996:196). Bu çalışmada "Tamamlama İtemi" kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından Descoeudres'in Lügatçe Testinin "Tamamlama İtemi" Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .54, iki yarım güvenilirlik katsayısı .53 olarak bulunmuştur. Bu alt test "Boncuk" isimli bir kediden bahseden bir öyküden oluşmaktadır. Öykünün bazı yerleri eksiktir. Çocuktan eksik bırakılan yerlerin tamamlanması istenmiştir. Çocuğun eksik yerleri bulmasını sağlayacak yönergeler verilmektedir. Çocuğun öyküde yer alan on boşluk için söylediği sözcükler not edilmekte ve her doğru cevap için bir puan verilmektedir.

Verilerin Analizi

Araştırmaya katılan çocuklara uygulanan ölçeklerden elde edilen veriler kodlanarak bilgisayara yüklenmiş ve bu veriler SPSS 16.0 istatistik paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler betimsel tablolar halinde sunulmuş ve çapraz tablolarda gözlenen frekans ve yüzde değerleri üzerinden yorumlamalar yapılmıştır. İstatiksel karşılaştırmalarda anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

Tablo-2: Çocukların Metinde Aranan Sözcüklere Doğru Cevap Verme Oranları (n:292)

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın amaçlarına uygun olarak toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmeleri sonucu elde edilen

METİNDE ARANAN SÖZCÜKLER	DOĞRU CEVAP VERENLER	
	SAYI	%
Güzel	65	22,3
İsmi, Adı	204	69,9
Beyaz, Temiz	233	79,8
Tüyleri, Bıyıkları, Kuyruğu	242	82,9
Yemek, Ekmek	237	81,2
Süt, Çorba	252	86,3
Geldi, Koştı, Gitmiş	140	47,9
Miyavladı, Bağırды, Seslendi	159	54,5
Aç, Acıktı, Ağrıyor	246	84,2
Oynarız	206	70,5

bulgular sunulmuş ve yorumları yapılmıştır.

Tablo 2'yi incelediğimizde çocuklar metinde aranan sözcüklerden; süt-çorba sözcüğüne %86,3, aç-acıktı-ağrıyor sözcüğüne %84,2, tüyleri-bıyıkları-kuyruğu sözcüğüne %82,9, yemek-ekmek sözcüğüne %81,2, beyaz-temiz sözcüğüne %79,8, oynarız sözcüğüne %70,5, ismi-adı sözcüğüne %69,9, miyavladı-bağırды-seslendi sözcüğüne %54,5, geldi-koştı-gitmiş sözcüğüne %47,9, güzel sözcüğüne %22,3 oranında doğru cevap vermişlerdir.

Çocukların ilk kelimeleri arasında isimler görülmektedir. Araştırmaya katılan çocuklardan elde edilen verileri incelediğimizde ise ilk olarak isimlerin kullanımını ikinci olarak da fiil kullanımını daha doğru bir şekilde yaptıkları görülmektedir.

Tablo-3: Çocukların Metinde Aranan Sözcüklere Doğru Cevap Verme Oranlarının Çeşitli Değişkenlere Göre Dağılımı

Değişkenler	n	Çocuk Sayısı x Kelime Sayısı	Doğru Cevap N	Doğru Cevap %
Yaş				
5 Yaş	104	1040	663	63,75
6 Yaş	188	1880	1321	70,26
Cinsiyet				
Kız	148	1480	969	65,47
Erkek	144	1440	1015	70,48
Kardeş Sayısı				
Kardeş Yok	56	560	387	69,10
1 Kardeş	143	1430	975	68,18
2 Kardeş ve Üzeri	93	930	622	66,88
Doğum Sırası				
1.Çocuk	112	1120	758	67,67
2.Çocuk	129	1290	896	69,45
3.Çocuk ve üzeri	51	510	330	64,70
Aile Öğrenim Durumu				
İlkokul	37	370	239	64,59
Ortaokul	43	430	265	61,62
Lise	110	1100	730	66,36
Lisans	101	1010	744	73,66
Lisansüstü	1	10	6	60,00
Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Etme Süresi				
Hiç Gitmemiş	57	570	349	61,22
1 Yıl	186	1860	1312	70,53
2 Yıl ve üzeri	49	490	323	65,91

Tablo 3 incelendiğinde 5 yaş çocuklarının % 63,75'inin, 6 yaş çocuklarının ise %70,26'sının doğru cevap verdiği görülmektedir. Cinsiyete göre incelediğimizde ise kız çocuklarının %65,47'si, erkek çocuklarının ise %70,48'inin doğru cevap verdiği saptanmıştır.

Yine aynı tabloya bakıldığında kardeş sayısı değişkenine göre; kardeşi olmayan çocukların metinde aranan sözcüklere doğru cevap verme oranı %69,10, bir kardeşi olanların doğru cevap verme oranları %68,18 iken iki ve daha fazla kardeşi olan çocukların sözcüklere doğru cevap verme oranları

%66,88 olarak bulunmuştur. Doğum sırası değişkenine göre baktığımızda ise, ilk çocukların %67,67, ikinci çocukların %69,45, üçüncü çocuk ve üzerinin ise %64,70'lik bir orana sahip oldukları görülmektedir.

Ebeveyn eğitim durumuna göre incelediğimizde ise, lisans mezunu ebeveynlerin çocuklarının %73,66'sı metinde aranan sözcüklere doğru cevap vermiş, lise mezunu ebeveynlerin çocuklarının %66,36, ilkokul mezunu ebeveynlerin çocuklarının %64,59'u, ortaokul mezunu ebeveynlerin çocuklarının %61,62'si ve lisansüstü mezunu ebeveynlerin çocuklarının %60'ı metinde aranan sözcüklere doğru cevap vermişlerdir.

Okul öncesi eğitim kurumundan yararlanma süresi değişkenine göre incelediğimizde ise, okul öncesi eğitimden yararlanmayan çocukların metinde aranan sözcüklere doğru cevap verme oranı %61,22, okul öncesi eğitim kurumuna 1 yıl devam eden çocukların doğru cevap verme oranı %70,53 ve okul öncesi eğitim kurumuna 2 yıl ve üzerinde devam eden çocukların ise metinde aranan sözcüklere doğru cevap verme oranı %65,91 olarak bulunmuştur.

Tablo-4:Yaş değişkenine göre Descoedres Dil Testinden alınan puanlar

Yaş	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	T	p
-----	---	-----------	----	----	---	---

5	104	6,37	1,89	290	-2,88	,004*
6	188	7,02	1,82			

p< 0,05

Çapraz tablolar incelendiğinde 6 yaş grubunun istenilen cümleleri tamamlamada 5 yaş grubuna oranla daha yüksek bir değere sahip olduğu görülmektedir. Bu oranlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına t-testi ile baktığımızda ise 6 yaş grubunun aritmetik ortalamasının, 5 yaş grubuna göre daha yüksek olduğu ve 0,05 anlamlılık düzeyinde 6 yaş grubu lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur.

Tablo-5:Cinsiyet değişkenine göre Descoedres Dil Testinden alınan puanlar

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	T	p
Kız	148	6,54	1,93	290	-	,022*
Erkek	144	7,04	1,77		2,30	

*p<

0,05

Çapraz tablolar incelendiğinde erkek çocuklarının istenilen cümleleri tamamlamada kız çocuklarına oranla daha yüksek bir değere sahip olduğu görülmektedir. Bu oranlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına t-testi ile baktığımızda ise erkek çocuklarının aritmetik ortalamasının, kız çocuklarına göre daha yüksek olduğu ve 0,05 anlamlılık düzeyinde erkek çocukları lehine anlamlı bir farklılaşma olduğu bulunmuştur.

Tablo-6:Kardeş sayısı değişkenine göre Descoedres Dil Testinden alınan puanlar

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Descoedres Dil Testi	Gruplar Arası	20,800	5	4,160	1,191	,314
	Gruplar İçi	998,871	286	3,493		
	Toplam	1019,671	291			

*p> 0,05

Çapraz tablolar incelendiğinde kardeşi olmayanların istenilen cümleleri tamamlamada 1 ve daha fazla kardeşi olanlara oranla daha yüksek bir değere sahip oldukları görülmüştür. Bu oranlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına tek

yönlü varyans analizi ile baktığımızda ise kardeş değişkeninin grupların dil puanları üzerinde 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı farklılaşma yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo-7:Doğum sırası değişkenine göre Descoedres Dil Testinden alınan puanlar

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Descoedres Dil Testi	Gruplar Arası	13,312	5	2,662	,757	,582
	Gruplar İçi	1006,359	286	3,519		
	Toplam	1019,671	291			

*p> 0,05

Çapraz tablolar incelendiğinde 2.çocuk olanların istenilen cümleleri tamamlamada diğerlerine oranla daha yüksek bir değere sahip oldukları görülmüştür. Bu oranlar arasında

anlamlı bir farklılık olup olmadığına tek yönlü varyans analizi ile baktığımızda ise doğum sırası değişkeninin grupların dil puanları üzerinde 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı farklılaşma yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo-8:Aile öğrenim durumu değişkenine göre Descoedres Dil Testinden alınan puanlar

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Descoeudres Dil Testi	Gruplar Arası	57,721	4	14,430	4,305	,002*
	Gruplar İçi	961,950	287	3,352		
	Toplam	1019,671	291			

* $p < 0,05$

Çapraz tablolar incelendiğinde ebeveyni lisans mezunu olan öğrencilerin istenilen cümleleri tamamlamada diğerlerine oranla daha yüksek bir değere sahip oldukları görülmüştür. Bu oranlar arasında bir farklılık olup olmadığına tek yönlü

varyans analizi ile baktığımızda ise lisans mezunu olan ebeveynlerin çocuklarının aritmetik ortalamalarının diğer gruplardaki çocukların ortalamalarına oranla daha yüksek olduğu ve 0,05 anlamlılık düzeyinde anlamlı farklılaşma yarattığı bulunmuştur.

Tablo-9: Okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi değişkenine göre Descoeudres Dil Testinden alınan puanlar

Ölçek	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Descoeudres Dil Testi	Gruplar Arası	43,741	4	10,935	3,216	,013*
	Gruplar İçi	975,930	287	3,400		
	Toplam	1019,671	291			

* $p < 0,05$

Çapraz tablolar incelendiğinde okul öncesi eğitim kurumuna 1 yıl devam eden öğrencilerin istenilen cümleleri tamamlamada diğerlerine oranla daha yüksek bir değere sahip oldukları görülmüştür. Bu oranlar arasında bir farklılık olup olmadığına tek yönlü varyans analizi ile baktığımızda ise okul öncesi eğitim kurumuna 1 yıl devam eden öğrencilerin, okul öncesi eğitimden yararlanmayan öğrencilere göre aritmetik ortalamalarında 0,05 anlamlılık düzeyde farklılaşma yarattığı bulunmuştur.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda; okul öncesi eğitim kurumuna devam eden ve etmeyen 5-6 yaş çocukların dil gelişim düzeylerine yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, aile öğrenim durumu ve okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi değişkenlerinin etkisi araştırılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda şu sonuçlara yer verilmiştir;

5-6 yaş çocuklarının dil gelişim düzeylerine yaş, cinsiyet, aile öğrenim durumu ve okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi değişkenlerinin anlamlı farklılaşma yarattığı; kardeş sayısı ve doğum sırası değişkenlerinin ise anlamlı farklılaşma yaratmadığı sonucuna ortaya çıkmıştır.

İlgili literatür incelendiğinde yaş değişkeninin farklılaşma yarattığı çalışmalara rastlanmaktadır. Yıldırım (2008:87) okul öncesi eğitim kurumlarından yararlanmayan 4-5 yaş çocuklarının dil gelişimini yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, anne baba eğitim düzeyi, ailenin gelir durumu ve yaşanan kültürel çevrenin etkisi üzerinde yaptığı araştırmasında yaşla dil gelişim düzeyinin arttığı sonucuna ulaşmıştır. Ergin (2012:84-114) "5-6 Yaş Çocuklarının Dil Gelişim Düzeyleri İle Sosyal Kabul Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı araştırmasında 5 yaş grubu çocukların PRKT aldıkları puan ortalamalarını $\bar{X} = 45,07$ iken, 6 yaş grubu çocukların ise $\bar{X} = 60,00$ olarak bulmuş ve yaş değişkenine göre anlamlı farklılaşma olduğu bulmuştur.

Normal çocuğun, bütün gelişim alanlarında olduğu gibi dil gelişimi de yaş arttıkça gelişir. Cinsiyet değişkeni ile ilgili yapılan araştırmaları incelediğimizde McCartney (1954) göre

ise kız çocukları, erkek çocuklarına oranla daha fazla kelime bilgisine sahiptirler (Yenisor 1989:8). Cinsiyete bağlı yetenek farklılıkları konusu günümüzde henüz kesin değerler taşımamaktadır. Yapılan araştırmalarda 4-5 yaşa kadar olan çocuklarda kızlar lehine puanlarda artış görülse de ilerleyen yaşlarda cinsiyetin etkili olmadığı ortaya konmaktadır. Araştırmamızın bulgularını destekler nitelikte olan çalışmalardan biri de Yıldırım Doğru, Alabay ve Kayılı (2010:828-840) yılında yaptıkları çalışmadır. Çalışma da PRKT alınan puanların erkeklerin lehine anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Dil kazanımı temelde aynı sırayı izlese de, bu gelişimin hızı sosyal çevreden etkilenmektedir. Çevre ve özellikle anne tarafından çocuğa sunulan sözel uyaran zenginliğin dil gelişimini olumlu etkileyeceği bildirilmektedir. Dolayısıyla çocuğun dil potansiyeli sosyal çevreden etkilenmektedir (Karacan 2000:38). Anne babanın öğrenim durumu çocuğun dil gelişimini çok yönlü olarak olumlu ve olumsuz yönde etkilemektedir. Anne babanın öğrenim durumu çocuk eğitimi konusunda ki bilgi tutum ve davranışlarını etkilediğinden çocuğun dili öğrenmesinde ve kullanmasında son derece önemlidir. Öğrenim durumu yüksek olan anne baba kendilerini geliştirme, kişisel özellikleri, çocuğa bakış açısı ve çocuk eğitimini bilme gibi birçok yönlerden çocukların gelişimini olumlu yönde etkileyecek davranışlarda bulunacak, çocukların alıcı ve ifade edici dil gelişimlerini sağlayıcı ortamlar oluşturacaktır (Öztürk 1995:16). Çocuklar da dili öğrenebilecekleri ve kullanabilecekleri uygun bir çevreye sahip olmaktadır. Okul öncesi eğitim kurumuna devam etme çocuğun sosyal gelişimini etkileyen önemli etmenlerden biridir. Yaşamın ilk yıllarında gelişimin ve öğrenmenin çok hızlı olması ve edinilen deneyimlerin daha sonraki öğrenmeleri etkilemesi bu süreci değerli kılmaktadır. Dereli ve Koçak (2005:245-254) okul öncesi eğitim kurumuna devam eden ve etmeyen çocukların ifade edici dil düzeylerini inceleme amaçlı yaptıkları çalışmada Çocukların dil gelişim düzeylerini belirlemek için Davaslıgil (1985) tarafından uyarlanan "Limboş ve Wolf" un Lügatçe ve Dil Testi" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının dil puan ortalamalarından önemli düzeyde yüksek olduğunu bulmuşlardır.

Dil gelişimini etkilediği düşünülen etmenlerden biride kardeş sayısıdır. Erdoğan, Şimşek Bekir ve Erdoğan Aras (2005:231-246) göre aile içi nüfusun az olması durumunda anne babanın çocuklarına göstereceği ilgi ve zaman çok nüfuslu ailelere kıyasla daha fazla olmaktadır. Ancak burada önemli olanın kardeş sayısından çok gösterilen ilginin ve harcanan zamanın niteliği olduğunu savunmaktadırlar. Tek çocuklarda dil gelişiminin çok kardeşi olan çocuklara göre avantajlı olduğu bilinmektedir. Tek çocuklu ailelerin genelde sosyoekonomik düzeyi yüksektir. Tek çocuğun kardeşi olanlara oranla deneyim zenginliği azdır. Tek çocuk ev ortamında yetişkin ile konuşmak ve onu dinlemek zorundadır. Kardeş sahibi olmak avantaj gibi görünüyorsa da dil gelişimini etkileyen diğer etkenlerin, tek çocuk ya da kardeşli olmak üzerinde daha fazla etkisi bulunmaktadır (Yıldırım 2008:30). Doğum sırasının, çocukların dil gelişimi üzerinde etkisi olduğu birçok araştırmanın bulguları arasında yer almaktadır. Bu kural olmamakla birlikte, yapılan incelemeler çok başarılı insanlar arasında ilk çocuk olma oranının sonra doğanlardan yüksek olduğunu göstermektedir (Öztürk 1995:16). Doğum sırasının dil gelişimi ile ilişkisini inceleyen araştırmalarda ilk doğan çocukların daha erken konuştukları ve dil gelişim puanlarının yüksek olduğu ortaya konmuştur. Bunun nedeni ebeveynlerin ilk doğan çocukları daha çok teşvik etmeleridir (Eisenberg ve diğ. 1986:35; Shaffer 1985:624; akt: Temel 2000:41). Yapılan bazı araştırmalarda ise (Dahlback 1988:12-13; Brown ve Dunn 1992:336-349) çocukların doğum sırasının dil gelişiminde önemli bir etken olmadığı belirtilirken, doğuş sırasının zeka üzerinde etkili olduğu, ilk çocukların yetenek testlerinde yüksek puanlar aldığı, toplum içinde başarılı kişilerin ilk doğan çocuklar arasından çıktığına ilişkin görüş ve araştırmalarda bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

- Aktan, Ebru (1996), *Çocuğun Dil Gelişiminde Fonolojik Duyarlılığın (Sesbirim Duyarlılığı) Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. İstanbul: M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Banguoğlu, Tahsin (1998), *Türkçe'nin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 528.
- Başaran, İbrahim Ethem (1994), *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Bee, Hammond (1992), *The development of language*. The Developing Child. 7 th edition, Harper Collins College Publishers, 295-336.
- Behrman, Richard E. and Vaugan, Victor C. (1987), *Developmental Pediatrics Nelson Textbook of Pediatrics*. 13 th edition, USA, WB Saunders Company, (2) 6-35.
- Boyle, Elizabeth A. (2006), *The effects of a parent-child early literacy intervention on children's phonemic awareness and preliteracy skills*. Diss. Johns Hopkins University.
- Brown, R. Jane ve Dunn, Judy (1992), *Talk with Your Mother or Sibling? Developmental Changes in Early Family Conversations About Feelings*. Child Development. Pennsylvania State University, (63).
- Bukatko, Danuta and Daehler, Marvin W. (1992), *Child Development*. Boston: Houghton Mifflin Company.

- Dahlback, Helena (1988), *Children's Questions to Children and Adults in a Second Language*. D. Sharp(Ed). Bilingualism and the Individual, Multilingual Matters Ltd 42, (4)12-25.
- Dale, Philip S. (1976), *Language Development, Structure and Function*. New York by Henry Holt, Rinehart and Winston: Second Edition.
- Dereli, Esra ve Koçak, Nurcan (2005), *Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 4-6 Yaş Arasındaki Çocukların İfade Edici Dil Düzeylerinin Bakım Tarzı Ve Anne- Baba Eğitim Düzeyi Açısından İncelenmesi*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (14).
- Eisenberg, Arlene. Murkof Eisenberg, Heidi and Hathaway, Sandee E.(1986), *WHAT To Expect The Toddlers Years*. Workman Publishing. New York.
- Erdoğan, Samiye, Şimşek Bekir, Hatice ve Erdoğan Aras, Selma (2005), "Alt Sosyoekonomik Bölgelerde Ana Sınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubundaki Çocukların Dil Gelişim Düzeylerine Bazı Faktörlerin Etkisinin İncelenmesi" Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Ergin, Büşra. (2012), *5-6 Yaş Çocuklarının Dil Gelişim Düzeyleri İle Sosyal Kabul Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hall, Elizabeth, Lamb Michael E. and Perlmutter Marion (1986), *Child Psychology Today*. 2. Baskı, New York, Random House.
- İleri, Esin (2000), *Avrupa Topluluğu'nun dil politikası ve Almanya'da okula giden türk asıllı öğrencilerin dil ve eğitim sorunları*. Avrupa'da yaşayan Türk çocuklarının anadil sorunları toplantısı. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TDK yayınları. Sayı: 734.
- Karacan, Elvan (2000), *Bebeklerde ve Çocuklarda Dil Gelişimi*. Klinik Psikiyatri Dergisi (3)4.
- Miller, Jon F., Chapman, Robin S., Branston, Mary Beth and Reichle, Joe (1980), *Language comprehension in sensorimotor stages V and VI*. J Speech Hear Res, 23: 284-311.
- Mussen, Paul Henry, Conger, John Janeway and Kagan, Jerome (1990), *Child Development And Personality*. Sevenfedit London Harper Collins Publishers (249).
- Öner, Necla (1996), *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler*. İstanbul. Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi. N.584, II. Basım.
- Özgediz, Selçuk (1979), *Çocuk Gelişiminin Temel İlkeleri*. Ankara: Boğaziçi Üniversitesi Yayını.
- Öztürk, Hamiyet (1995), "Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Giden ve Gitmeyen İlkokul Birinci Sınıf Öğrencilerinin Alıcı ve İfade Edici Dil Düzeyleri" Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Pratt, William M. (1992), "Family World, Couple Satisfaction, Parenting Style and Mothers' and Fathers' Speech to Young Children", Merrill Palmer Quarterly, 38 (2),245.
- Shaffer, David R. (1985), *Developmental Psychology*. Brooks/Cole Publishing Company Monterey. California.

- Shaw, Deirdre (2007), *Home literacy activities as mean parental support for children's reading development*. Doctor's Thesis the University Guelph.
- Smolak, Linda (1982), *Cognitive precursors of receptive vs. expressive language*. Child Lang, 9: 13-22.
- Temel, Z. Fulya (2000), *Erken Çocukluk Döneminde Dil Gelişimi: Sosyoekonomik Düzey ve Cinsiyet İlişkisi*. GÜGEF Dergisi: (20),39-53.
- Vithman, Marilyn May, Macken, Marlys A, Miller Ruth, Simmons Hazel and Miller Jim (1985), *From babbling to speech: a reassessment of the continuity issue*. Language, 61: 397-445.
- YAZICI, Zeliha ve Temel Z. Fulya (2012), *İkidilli ve Tek Dilli Çocuklarda Dil Gelişimi Okuma Olgunluğu İlişkisi*. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Yıl 11, Sayı 22, Aralık 2012, 145 – 158.
- Yenisor, Esin (1989), *Yuvarın Dil Gelişimine Etkisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldırım, Ayşegül (2008), *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarından Yararlanmayan 4-5 Yaş Çocuklarının Dil Gelişimini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi (Konya İli Örneği)*.Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yıldırım Doğru, S.Sunay, Alabay, Erhan ve Kayılı, Gökhan (2010), *Normal Gelişim Gösteren ve Öğrenme Güçlüğü Olan Çocukların Sözcük Dağarcığı İle Dili Anlama Düzeylerinin Belirlenmesi*. Elementary Education Online (6) 3.